

JOSIPA TAUŠ*
EMERIK MUNJIZA

REPRESIVNE I PERMISIVNE MJERE U ODGOJU DJECE MLAĐE ŠKOLSKE DOBI

**(RAD JE IZVADAK IZ ISTOIMENOGA DIPLOMSKOGA RADA KOJI JE OBRANJEN NA
VISOKOJ UČITELJSKOJ ŠKOLI U OSIJEKU)**

Autori su u ovome radu na teorijskom i praktičnom području istražili odgojne strategije. U povijesnom kontinuitetu identificirali su represivne i permisivne odgojne strategije.

Represivne su se odgojne mjere humanizirale od tjelesnog kažnjavanja do simboličkih kazni. Poticajne su se mjere pedagogizirale od predmeta upotrebne vrijednosti do simboličkih priznanja, pohvala i nagrada. Svi oblici represivnih i permisivnih mjera temelje se na vanjskim oblicima motivacije u izazivanju emocionalne ugodnosti, odnosno neugodnosti.

U suvremenim uvjetima, na području teorije i prakse primjenjuje se restitucija koja se temelji na unutrašnjoj motivaciji.

Praktično istraživanje provedeno u Osnovnoj školi Vilima Korajca u Kaptolu na uzorku od 76 učenika trećih i četvrtih razreda potvrđuje da se teorijska spoznaja dosljedno i praktično realizira. U strukturi izrečenih odgojnih mjera dominiraju one iz područja poticajnih mjera. Primjetljivi su i prvi oblici restitucije.

Ključne riječi: tradicionalna odgojna strategija, represivne i permisivne odgojne mjere, vanjska motivacija, suvremena odgojna strategija, restitucija, unutrašnja motivacija

1. UVODNA RAZMATRANJA

Odgoj je moguć jedino u ljudskom društvu. On je pomoć u procesu formiranja čovjeka, usvajanju poželjnih osobina i oblikovanju osobnosti odgajnika. Proces odgoja odvija se od rođenja (pa i u prenatalnom razdoblju) do smrti kroz institucionalne i vaninstitucionalne oblike. Institucionalni odgoj dobrim se dijelom realizira u školama.

U povijesti školstva moguće je pratiti represivne i permisivne odgojne strategije.¹

U prošlosti je osnovna represivna mjera bila tjelesna kazna. Njena je svrha bila da učenici nastavno gradivo pamte brže i sigurnije. Po školama je vladala pretjerana strogost, a batina je bila čudotvorno sredstvo protiv svakoga zla, neznanja i lijenosti. Učitelji su bezosjećajno udarali učenike pa su takvi

* Doc. dr. sc. Emerik Munjiza, Filozofski fakultet Osijek, Josipa Tauš, Osnovna škola Vilima Korajca Kaptol

¹ U ovom radu pojam permisivan upotrebljava se kao poticajan, a ne popustljiv, pa se uz pojam permisivan upotrebljava i pojam poticajan.

postupci kod zlostavljanih učenika često izazivali grubu reakciju. Pravi uzrok takvim kaznama bio je više u samom učitelju nego u učeniku.

Danas pedagozi misle drugačije. Učimo kako je nagradu i kaznu, kao odgojne postupke, potrebno napuštati te umjesto njih uvoditi humanističke odgojne postupke koji prihvaćaju dijete i njegove odabire, a naglašavaju djetetovu odgovornost. Znano je da je cilj nagrade i kazne modificirati ponašanje drugih ljudi, odnosno utjecati na njih. Asocijacije ugone i neugode moraju dovesti do ponavljanja poželjnoga ponašanja i sprječavanja nepoželjnoga. Zaboravljamo pritom da moramo biti svjesni da smo mi sami jedino biće u svemiru na koje možemo utjecati radeći sami na sebi. Mnoge nas suvremene stručne literature upućuju na humanistički pristup odgojnom radu. Potkrjepljenja u obliku nagrada i kazni te vanjska kontrola, tzv. kontrola autoriteta zamjenjuje se poučavanjem djece emocionalnim vještinama, razvojem samosvijesti i uvažavanjem osnovnih psihičkih potreba. Razvoj emocionalne inteligencije kao skup emocionalnih osobina (empatija, samosvladavanje, prilagodljivost, izražavanje osjećaja, upornost, ljubaznost, suradnja s drugima) puno je važniji u odgojnom radu od nagrađivanja i kažnjavanja (Život i škola, Plavac, Balog, 2000.)

Studirajući na Visokoj učiteljskoj školi naučila sam prirediti nastavne jedinice, čitko pisati na ploči, sastavljati testove. Nastavni nam je plan uglavnom bio okupacija, a od učenika je trebalo dobiti pravi odgovor. No, posao učitelja nije samo obrazovanje već i odgoj. Učili su nas i kako svakog učenika trebamo gledati pojedinačno, shvatiti njegove potrebe i mogućnosti te ih nastojati zadovoljiti.

Kako unutar jednog razreda postoji mnogo učenika s različitim potrebama i mogućnostima, a svaki od njih zaslužuje zadovoljenje tih potreba, posao učitelja kao odgajatelja nije nimalo lak. Učitelj uvijek treba biti oprezan kako s represivnim tako i s permisivnim mjerama jer često nehotično može povrijediti učenika svojim postupcima.

Želja mi je, kao i svakome učitelju, da moj razred bude mjesto zadovoljenja potreba mojih učenika. Stoga sam se i odlučila posvetiti malo više ovoj temi te napraviti ovaj rad. Predmet moga praktičnoga istraživanja je odgoj u školskoj praksi. Istražila sam kako to učitelji danas odgajaju djecu te koje odgojne metode, sredstva i načela koriste u odgojnome procesu. Osim toga, dobila sam i podatke o tome koliko učitelji koriste represivne, a koliko permisivne mjere, odnosno kažnjavaju li djecu ili radije koriste restituciju.

2. REPRESIVNE I PERMISIVNE MJERE U ODGOJU DJECE MLAĐE ŠKOLSKE DOBI²

Čovjek oduvijek živi u zajednici s drugim ljudima o kojima je toliko ovisan da izvan ljudskoga društva dijete ne može postati čovjekom. Njegov je život u velikoj mjeri određen okolnostima koje su uvjetovane povijesno i kulturno.

² U teorijskom okviru analizira se odgojnost u obveznom školstvu koje je u povijesti bilo pretežno četverogodišnje, što odgovara sadašnjem uzrastu djece mlađe školske dobi.

Ipak, to je samo dio istine jer čovjek istovremeno mijenja te okolnosti. On je biće koje mašta, ali tu maštu postupno pretvara u stvarnost, a to je stvaralački čin. Čovjek je u svojoj biti radno i stvaralačko biće. Postoje shvaćanja da se čovjek rađa kao dobar ili zao, ali i shvaćanja da je čovjek rezultat određenih pozitivnih ili negativnih utjecaja. Danas postaje sve jasnije da čovjek u svom razvoju može postati konstruktivan i destruktivan. Konstruktivan čovjek postaje u onoj mjeri koliko uspije ostvariti ljudske mogućnosti, a to zavisi, koliko od okolnosti u kojima živi i utjecaja drugih ljudi, toliko od vlastite aktivnosti i uspješnosti da u danim okolnostima postigne najviše. Takve osobe možemo nazvati samoaktualiziranima. Suvremeno društvo, a posebno proces odgoja, ponekad ometa normalan razvoj osobnosti i proces samoaktualizacije, što rezultira time da dio ljudi ne uspijeva zadovoljiti svoju potrebu za samoaktualizacijom. Do samoaktualizacije, kao najviše potrebe, dolazi se preko zadovoljavanja fizioloških potreba, potrebe za sigurnošću i pripadanjem, te potrebe za samopoštovanjem. Kako mnoge škole kod nas još nisu orijentirane na dijete i ne nastoje da svako dijete razvije osjećaj kompetentnosti, jasno je da škole mogu biti uzrok inferiornosti i negativne slike o sebi. Zato je vrlo važna uloga učitelja da kod svakog djeteta pronađu nešto pozitivno i da svako dijete nastoje afirmirati među vršnjacima (Bognar, 2000.).

Represivne i permissivne mjere mijenjale su se *tijekom povijesti*. O kazni kao disciplinskome sredstvu mnogo se pisalo i govorilo, posebice o tjelesnoj kazni koja je bila najčešća. Ona je unosila strah i nemir u škole, počevši još u staroj Sparti i Rimu.

Što je to što je tjelesnoj kazni davalo toliku moć?

Tjelesna kazna, smatrano je, dobiva svoje moralno značenje najprije uzrokom koji ju je izazvao.

Svako je dijete moralo naučiti podnositi bolove bez obzira jesu li oni dolazili nehotično od nesreće, prirodnih sila ili okrutnosti.

Drukčije je bilo s bolovima što ih pokreće moral. Učiteljeva ili očeva ruka sasvim drugačije djeluje, nego možda i jači udarac neoprezna prijatelja. Dječak drugačije osjeća kad ga u igri «šiba» prijatelj, a drugačije kad ga šiba ruka njegova učitelja. Ti bolovi su trebali u djetetu pobuditi unutrašnju bol te ga potaknuti da se popravi. Moć šibe nigdje se nije toliko razvila kao u rukama samostanskih učitelja srednjega vijeka. Ona je bila, ne samo nenadoknadivo odgojno sredstvo, već i pomoćni učitelj bez kojega se nije moglo. Koliko je šiba bila visoko cijenjena u narodu i školskoj nastavi toga doba, pokazuju nam i svetkovine koje su održavane u čast šibe. Bili su to pohodi u kojima je mladež, vođena svojim učiteljima i praćena građanstvom, pjevajući odlazila sjeći šibe potrebne za nastavu. Tu bi se održavalo slavlje; djeca bi se kitila vijencima i cvijećem, pjevala bi i plesala, a gosti bi bili njihovi učitelji i roditelji. Predvečer bi se vraćala u grad pjevajući te bi u školi ostavljali nasječene šibe (Borojević, 1901.)

Tjelesna kazna se preporučala iz nekoliko razloga:

- zato što se njome mogao služiti i neobrazovan odgajatelj
- zato što ne traži mnogo razmišljanja i pripreme
- zato što odmah dovodi razuzdanu djecu u red

Osim šibe učitelji su se koristili i drugim kaznama – udarcima po dlanu, usni, šakom u glavu, zaušnicama, udarcima Biblije ili knjigama te klečanjem na grašku, kukuruznom zrnju i sitnom iverju.

Zanimljivi su i statistički podaci o surovosti učitelja u 18. stoljeću, koje je u svom dnevniku ovjekovječio I. I. Haberle, učitelj u nekom njemačkom gradiću. Taj je nastavnik za svoga službovanja u trajanju od 51 godinu i 7 mjeseci upotrebljavao tjelesnu kaznu podijelivši učenicima: 911.527 batina, 124.010 šiba, 20.989 pljusaka rukom i ravnalom, 136.715 udaraca po dlanu, 10.235 udaraca po usni, 1.115.800 šaka u glavu, 7.805 zaušnica i 22.763 udaraca Biblijom, pjesmaricom ili gramatikom; *ukupno: 2,292.890 udaraca ne računajući što su djeca nabrojeno puta morala klečati na grašku, kukuruznom zrnju, sitnom iverju, držati šibu u vis pruženom rukom i drugih vrsta kazni, za koje taj «humani» učitelj nikada nije bio u neprilici.*³

Ako su navedeni podaci samo izdaleka slični istini, pravi su dokaz preoštroga discipliniranoga postupka staroga školskoga režima.

Krajem 19. i početkom 20. st. pojavljuje se sve veći broj ljudi koji su se protivili tjelesnom kažnjavanju djece te kazne postaju blaže nego prije. Školski je život stvorio čitavu ljestvicu pedagoških kazni. U početku bi trebalo početi od najblažih kazni te ih postupno povećavati. Kazniti se moglo na više načina:

- držanjem, pogledom, pokretom, izrazom lica
- riječima i opomenom
- ukorom

Ako riječi ne bi koristile, odgojitelj bi trebao početi primjenjivati pozitivna ili negativna sredstva: - da odgajaniku uskrati neku duševnu ugodnost (šetnju, igru...)

- da mu uskrati osjetnu ugodnost (novac, hranu...)
- da mu uskrati slobodu (ako ga zatvori)

Protivnici tjelesne kazne podijelili su se u tri skupine. Prvi smatraju da tjelesna kazna rađa mržnju, a ne ljubav (Eduard Sack). Drugi je osuđuju iz religijskih razloga (Matej Vegij), dok treći smatraju da nije dostojna čovjeka (najviše, Stapf).

Prema propisima disciplinskih sredstava za osnovne škole u Hrvatskoj i Slavoniji 1889.g. samo je za najveće prijestupe još dopuštena tjelesna kazna kod dječaka, a usporedivši taj propis s bečkim propisima iz 1892. vidljivo je da su gotovo identični (Borojević, 1901.)

Tijekom povijesti školstva mijenjale su se i permisivne odgojne mjere. Tako nalazimo podatak da je nadučitelj Engelbrecht nakon godišnjih ispita među odlične učenike podijelio: tri para hlača, četiri polusvilena vrpce, lakat i pol vrpce ili pantilke za perčin (pletenicu), jedan šešir i jedan gunjac. (Martinović, 1912.)⁴

³ Vlaisavljević, 1901. Ove podatke treba više shvatiti kao ilustraciju, nego kao brojčano sigurne podatke. Teško je i zamisliti da bi netko vodio tako preciznu evidenciju i da bi broj kazni bio tako velik.

⁴ Prema tadašnjim školskim propisima uz kontinuirano školsko ocjenjivanje postojali su i godišnji ispiti. Imali su oblik vanjskoga vrednovanja jer su ih provodili školski nadzornici.

Isti izvor donosi podatke i o novčanom nagrađivanju učenika. Kasnije nagrade dobivaju simbolično značenje: kolajne, medalje i pedagoški obilježje: knjige, školski i didaktički pribor.

I mjere represije i permisivne mjere na području su vanjske motivacije. One trebaju dovesti do emocionalne ugodnosti ili neugodnosti i na taj način produžiti poželjno, a spriječiti nepoželjno ponašanje. U suvremenim uvjetima odgoj se nastoji realizirati kao unutrašnja motivacija. Kako se mijenjati zbog vlastite potrebe i vlastitoga stava.

Jedna od suvremenijih odgojnih strategija je restitucija. Ona se u teorijskom pa ponekad i u praktičnom području u naše škole uvodi 90. ih godina XX. stoljeća.⁵

Restitucijom dobiva onaj koji je povrijeđen, ali i onaj koji je povrijedio.

Koncepciji restitucija treba pristupiti uz sljedeća filozofska načela:

1. Svatko čini pogreške.
2. Ljudi znaju kad su pogriješili. Čak i dijete razumije kad nešto pokida ili kad povrijedi nekoga.
3. Krivnja i kritika pridonose obrambenom ponašanju. Ljudi grade zidove oko sebe i koriste ogromnu energiju na racionalizaciju prošlih pogrešaka kako bi zadržali samopoštovanje.
4. Ljudi se mogu naučiti boljem ponašanju ako ih gledamo sposobne, odgovorne i spremne na promjenu. Čak i kad pogriješe, bit će motivirani za korak naprijed.
5. Ljudi jačaju uz mogućnost restitucije. Naučiti popravljati pogreške vrlo je važno životno umijeće.
6. Ako ljudi vjeruju da su sposobni učiniti restituciju i ako im je za to pružena mogućnost, neće morati lagati ili skrivati svoje pogreške.
7. Proces restitucije je kreativan proces razvijanja umijeća rješavanja problema.
8. Ljudi kojima je u djetinjstvu dopušteno popravljati pogreške, velikodušni su u razumijevanju pogrešaka drugih, a kada odrastu ti ljudi neće kažnjavati.

Analizirajući razvoj odgojnih strategija tijekom povijesti možemo zaključiti da su se one humanizirale od tjelesnoga kažnjavanja do simboličkih oblika opomena i ukora i pedagogizirale od novca i predmeta upotrebne vrijednosti do simboličkih pohvalnica i priznanja. U suvremenim uvjetima pored navedenih tradicionalnih oblika koje su na području vanjske motivacije, traže se novi oblici koji će se temeljiti na unutrašnjoj motivaciji.

Nas je zanimala pored teorijskoga uvida i suvremena odgojno-školska praksa.

⁵ Restitucija u doslovnom smislu znači obnova, nadoknada štete u materijalnom ili duhovnom smislu.

3. PRAKTIČNO ISTRAŽIVANJE

Predmet našega praktičnoga istraživanja je odgoj u školskoj praksi. Istražili smo kako to učitelji danas odgajaju djecu u školi te koje odgojne metode, sredstva i načela koriste u odgojnom radu. Također pronalazimo odgovor na pitanje zašto su učitelji napustili stare metode odgoja te se okrenuli novima koje uvažavaju mišljenje, sposobnosti i osjećaje svakoga pojedinca i na kraju, dobili smo i podatke o tome koliko učitelji koriste represivne, a koliko permisivne mjere, odnosno kažnjavaju li djecu ili radije koriste restituciju.

Podatke potrebne za ovaj rad prikupili smo u Osnovnoj školi Vilima Korajca u Kaptolu gdje radim kao učiteljica razredne nastave. Proučili smo i analizirali pedagošku dokumentaciju škole (u razdoblju od 1994. do 2004.), Pravilnik o pedagoškim mjerama te smo koristili anketni listić. Istraživanje je provedeno na 76 učenika trećih i četvrtih razreda.

3.1. Pravilnik o pedagoškim mjerama

Pravilnik o pedagoškim mjerama u Osnovnoj školi Vilima Korajca usvojen je 29. XI. 2001. godine. On je izrađen na temelju važećega zakona i ogleđnoga primjerka pa je i rezultat službenoga stava prosvjetnih vlasti Republike Hrvatske.

Pravilnikom su predviđene tradicionalne odgojne mjere poticanja i sprječavanja. Među poticajnim mjerama navode se: usmena i pisana pohvala, priznanje i nagrada.

Simbolička priznanja su: pohvalnice, prigodne značke i medalje. Učenici se mogu nagraditi: knjigama, albumima, fotografijama, umjetničkim slikama, skulpturama.

Kao represivne mjere navode se: usmena i pisana opomena, ukor, strogi ukor i preseljenje u drugu školu.

Pravilnikom je određeno tko, kada i zašto donosi određene pedagoške mjere, kao i dužinu trajanja pedagoške mjere ako je iz područja represije. Suvremena odgojnost škole prema ovom Pravilniku na tragu je naše teorijske spoznaje.

3.2. Analiza pedagoške dokumentacije

Praktičnu potvrdu primjena pedagoških mjera utvrdili smo analizom dostupne pedagoške dokumentacije. Pedagoška dokumentacija je fragmentirana, a rezultati su prikazani u tablici 1.

TABLICA 1

Podatci o pohvalama i kaznama između 1995.-2004. za učenike od 1. do 8. razreda

GODINA	POHVALE			KAZNE			
	USMENA	PISANA	UKUPNO	OPOMENA	UKOR	STROGI UKOR	UKUPNO
1995.	46	5	51	-	14	4	18
2000.	98	14	112	9	2	-	11
2002.	195	15	210	5	-	-	5
2003.	207	36	243	24	5	-	29
2004.	183	17	200	-	5	-	5
UKUPNO	729	87	816	38	26	4	68

Podaci iz tablice 1 odnose se na sve učenike od 1. do 8. razreda jer iz analizirane pedagoške dokumentacije nije bilo moguće razvrstavanje na razrednu i predmetnu nastavu.

U tablici se ne nalazi kolona za preseljenje u drugu školu jer takva mjera nije izrečena.

Od ukupno 884 izrečene pedagoške mjere njih 816 ili 92,3% u području je poticajnih mjera, a svega 68 ili 7,7% u području je represivnih mjera.

U strukturi poticajnih mjera dominiraju usmene pohvale, a u represivnima opomene.

Iz podataka nije vidljivo je li bilo kakvoga nagrađivanja učenika. Između 1995. i 2003. uočljiva je tendencija povećavanja poticajnih i smanjivanje represivnih mjera. Godina 2004. odudara od uočene zakonitosti.

3.3. Rezultati anketiranja

U anketiranju je sudjelovalo 76 učenika trećih i četvrtih razreda Osnovne škole Vilima Korajca iz Kaptola. Anketni upitnik bio je otvorenoga tipa, a učenici su odgovarali na četiri skupine pitanja: razlozi zbog kojih me učitelji pohvaljuju i kažnjavaju te načini na koje me učitelji pohvaljuju i kažnjavaju. Rezultati su prikazani u tablicama 2 - 5. Uz tablice se nalazi i interpretacija rezultata.

TABLICA 2

Razlog zbog kojega učitelji najčešće koriste permisivne mjere

RAZLOG POHVALE	BROJ UČENIKA	%
DOBRA OCJENA	24	27,91
SJEDE NA MJESTU NAKON ZVONA	7	8,14
TRUDE SE (POKAZUJU INTERES)	12	13,95
NA PRIČAJU POD SATOM	7	8,14
POBOLJŠANJE OCJENE	13	15,12
NAPISANA ZADAĆA	4	4,65
POMOGNU NEKOME	16	18,60
UREDNA PLOČA	3	3,49
UKUPNO	86	100

Tablica br. 2 prikazuje iz kojega razloga učitelji najčešće pohvaljuju učenike.

Najviše je učenika odgovorilo da ih učiteljica pohvaljuje kada dobiju dobru ocjenu (27,91%) te kada pomognu nekome na bilo koji način (18,60%). 15,12% učenika je odgovorilo da ih učiteljica pohvaljuje kada poboljšaju ocjenu, a 13,95% kada se trude ostvariti bolje rezultate ili biti bolji. Nekoliko učenika je napisalo da ih učiteljica pohvali kada napišu zadaću (4,65%) te kada lijepo i uredno obrišu ploču (3,49%).

TABLICA 3

Razlog zbog kojega učitelji najčešće koriste represivne mjere

RAZLOG KAZNE	BROJ UČENIKA	%
RAZGOVOR I NEPAŽNJA NA SATU	22	27,16
NISU NA MJESTU KAD ZVONI	4	4,94
TRČE PO RAZREDU	12	14,82
TRČE I PRAVE NERED PO HODNIKU	17	20,99
GALAME U VRIJEME ODMORA	11	13,58
NEMAJU ZADAČU	11	13,58
TUKU SE	3	3,70
NISU OBRISALI PLOČU	1	1,23
UKUPNO	81	100

Tablica br. 3 prikazuje iz kojega razloga učitelji najčešće kažnjavaju učenike.

Najviše učenika (27,16%) smatra da ih učiteljica kažnjava kada pričaju pod satom, dok je 20,99% učenika odgovorilo da ih učiteljica kažnjava jer trče i prave nered po hodniku. Jednak je broj učenika (13,58%) odgovorio da ih učiteljica kažnjava jer nisu napisali zadaću ili galame za vrijeme odmora. Samo je jedan učenik napisao da je kažnjen jer nije obrisao ploču.

TABLICA 4

Način na koji učitelji koriste permissivne mjere

NAČIN KORIŠTENJA PERMISSIVNIH MJERA	BROJ UČENIKA	%
RIJEČIMA (super, bravo, odlično...)	62	48,44
POHVALOM NAPISANOM U BILJEŽNICU	21	16,41
POHVALNICOM	11	8,59
DOBROM OCJENOM	34	26,56
UKUPNO	128	100

Iz ove tablice vidljivo je kako učiteljice najviše pohvaljuju učenike riječima, a to je potvrdilo 48,44% učenika. 26,56% učenika tvrdi da ih učiteljica pohvaljuje dobrom ocjenom i na taj način motivira za rad, dok se 16,41% učenika izjasnilo da ih učiteljica pohvaljuje tako da im riječi pohvale napiše u bilježnicu. 8,59% učenika napisalo je da su pohvaljeni pohvalnicom.

TABLICA 5

Način na koji učitelji koriste represivne mjere

NAČIN KORIŠTENJA REPRESIVNIH MJERA	BROJ UČENIKA	%
RIJEČIMA	34	33,33
UČENIKOVA ISPRIKA POVRIJEĐENOM	20	19,61
NEKAKVOM NADOKNADOM POVRIJEĐENOM	19	18,63
OSTANKOM U RAZREDU ZA VRIJEME ODMORA	16	15,69
BRISANJEM PLOČE	5	4,90
SLAGANJEM OBUČE	7	6,86
JEDINICOM	1	0,98
UKUPNO	102	100

Iz tablice br. 5 vidljivo je kako se učitelji, da bi kaznili učenike najviše koriste riječima. 19,61% učenika je odgovorilo da se trebaju ispričati onome koga na bilo koji način povrijede, a 18,63% je odgovorilo da povrijeđenoj osobi trebaju nadoknaditi štetu. Iz tablice je vidljivo da se učitelji češće koriste restitucijom nego kaznom. Od kazni koriste ostanak u razredu za vrijeme odmora (15,69%), slaganje obuće (6,86%), brisanjem ploče (4,90%) te jedinicom (0,98%).

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Najznačajniji oblik odgoja je institucionalni odgoj. Škola predstavlja vrlo značajnu odgojno-obrazovnu instituciju. Kroz cjelokupnu povijest školstva od njezinoga utemeljenja u 4. tisućljeću pr. n. e. kod Sumerana do danas tražila se i propitivala što uspješnija odgojna strategija.

U ukupnom povijesnom razdoblju školske odgojne strategije temelje se i realiziraju u području vanjske motivacije. Oblici i sredstva mijenjali su se no, konstanta im je bila da su se kretali između represivnoga i permisivnoga. Permisivne mjere trebale su izazvati emocionalnu ugodnost i time produžiti i osnažiti poželjne oblike ponašanja. Represivne mjere su emocionalnom neugodnošću i izazivanjem neugode trebale zaustaviti nepoželjne oblike i transformirati ih u poželjne.

Tjelesna kazna izazivala je najviše kontraverzi, od potpunog prihvatanja (čak i zakonskoga), preko prešućivanja do zabrane i osuda.

Utvrđena je opća zakonitost da su se represivne mjere humanizirale od tjelesne kazne (različitih vrsta) do simboličkih kazni: opomena i ukora.

Permisivne su se mjere pedagogizirale od novčanih predmeta upotrebne vrijednosti do simboličkih priznanja i nagrada.

U suvremenoj pedagogijskoj teoriji i početnoj praktičnoj primjeni uvode se i odgojne mjere temeljene na unutrašnjoj motivaciji. Restitucija ima ambicije da se odgajnik mijenja zbog vlastitih potreba i očekivanja.

Praktična istraživanja provedena u Osnovnoj školi Vilima Korajca potvrđuju teorijske spoznaje.

Pravilnik o pedagoškim mjerama temeljen na važećem zakonu i oglednom primjerku stav je i prosvjetnih vlasti; predviđa mjere poticanja i mjere kažnjavanja u području vanjske motivacije.

Analizom pedagoške dokumentacije utvrdili smo da su se znatno češće primjenjivale poticajne mjere u odnosu na represivne. Iz anketnoga upitnika može se naslutiti iz odgovora učenika da je u ovoj školi prisutna i restitucija.

Nadajmo se da će odgoj pronaći primjerene strategije i u uvjetima novih društvenih potreba i očekivanja uvažavajući individualnost i posebnost svakoga odgajnika.

LITERATURA

- Ajduković, M., Pečenik, N. (2002.), *Nenasilno rješavanje sukoba*. Zagreb: Alineja
- Bezić, Ž. (1990.), *Zašto i kako odgajati*. Đakovo: Biskupski ordinarij Đakovo
- Bognar, L. (2000.), *Metodika odgojnog rada*. Osijek: Alfa
- Borojević, M. (1901.), Tjelesna kazna. *Napredak*, XLII (27): 435.-438., 451.-453., 486.-489., 502.-504., 564.-565., 623.-625., 679.-691.
- Cuvaj, A. (1910.-1913.), *Građa za povijest školstva Kraljevine Hrvatske i Slavonije od najstarijih dana do danas*. Naklada kr. hrv.-slav.-dalm. Zemaljska vlada, Zagreb: Odjel za bogoštovlje i nastavu
- Čudina – Obradović, M., Težak, D. (1995.), *Mirotvorni razred*. Zagreb: Znamen
- Gosen, D. (1994.), *Restitucija, preobrazba školske discipline*. Zagreb: Alineja
- Martinović, I. (1912.), *Povijesne crtice o školstvu brodske pukovnije i brodske okružja*. Zagreb: piščeva naklada
9. Plavac, Z., Balog, N. (2000.), Nagrade i kazne u odgoju djeteta mlađe školske dobi. *Život i škola*, (3): 65.-74.
- Vlaisavljević, I. (1901.), O školskim kaznama. *Napredak*, XLII (13) : 202.-204.; (10) : 217.-220.; (15): 233.-235.; (16): 249.-252.; (17): 265.-268.
- Vukasović, A. (1995.), *Pedagogija*. Zagreb: Alfa

REPRESSIVE AND PERMISSIVE MEASURES IN EDUCATING YOUNG LEARNERS

The paper investigates theoretical and practical aspects of education strategies. It first identifies repressive and permissive education strategies within a historical framework. Repressive education strategies evolved from physical punishment to symbolic awards and praise. All forms of repressive and permissive measures are based on external motivation causing emotional comfort or discomfort. Restitution based on internal motivation is used in modern conditions, in both theory and practice.

Research conducted in *Vilim Korajac* primary school in Kaptol included 76 pupils attending 3rd and 4th grades. Research results indicate that the theoretical findings are implemented fully in practice. Education measures used are mostly motivating and there are initial forms of restitution.

Key words: traditional education strategy, repressive and permissive education measures, external motivation, contemporary education strategy, restitution, internal motivation

Primljeno 21. prosinca 2005.